

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1938-39

DRAMA

15 L. PIRANDELLO
KAJ JE RESNICA?

Din 2:50

Priporoča se Vam

„SLAVIJA“

Jugoslovanska zavarovalna banka d. d. v Ljubljani
za zavarovanje

proti oškodovanju vsled požara, eksplozije, kraje, toče,
nesreč i. t. d. — na zgradbah, opremi, tvornicah, avto-
mobilih kot tudi na lastnem telesu in življenju

Podružnice: Beograd, Sarajevo, Zagreb, Osijek, Novi Sad, Split

Glavni sedež: Ljubljana, Gosposka ul. 12

Telefon šte. 2176 in 2276

Ljudska posojilnica v Ljubljani

registr. zadr. z neom. jamstvom

Ljubljana, Miklošičeva c. št. 6, v lastni palači
obrestuje hranilne vloge najugodnejše.

Nove in stare vloge, ki so v celoti vsak čas razpoložljive
obrestuje po 4%, proti odpovedi do 5%

Tovarna kranjskega
lanenega olja in firneža

HROVAT & Komp.
LJUBLJANA

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1938/39 DRAMA Štev 15

L. PIRANDELLO:

KAJ JE RESNICA?

PREMIERA 16. MARCA 1939

Luigi Pirandello (roj. 1867.) je bil po starosti d' Annunzijejev sodobnik, komaj za štiri leta mlajši od njega. Po prostoru v italijanski literarni zgodovini pa je malodane zastopnik generacije, ki je prišla za glasnikom pretiranega čutnega esteticizma in življenjskega opoja, zakaj Pirandello je njegovo nasprotje, je skeptik in dvomljivec, ki se ne le ne opaja nad čutno resničnostjo, marveč celo skuša razdreti in uničiti preprosto in zdravo vero v realni videz sveta. In če sta si ta dva antipoda v čem slična in sorodna, sta si kvečjemu v silovitosti in strastnosti, s katero prvi svet uživa in priznava in s katero ga drugi razmišlja in zanika.

Vse Pirandellova drame, izmed katerih naj bodo tu navedene samo nekatere: »Šest oseb išče avtorja«, pisatelju najljubša — »Henrik IV.«, najznamenitejša »Kaj je resnica?« oziroma s točnim naslovom »Tako je (če vam je prav)« in komedija »Prijateljica žena«, — vse to njegovo dramatsko delo predstavlja moderno »miselno dramatiko« in je zgrajeno na dialektiki bitja in videza, resnice in fantazije, resničnosti in neresničnosti. In tej duhovni osnovi ustreza tudi slog, ki se je s Pirandellom odmaknil od nekdanje naturalistično-psihološke tehnike meščanske drame. To je svo-

jevrstni italijanski ekspresionizem, v katerem je resničnost življenja osvetljena kakor z ostrimi reflektorji, ki ji dajejo neko nadnaravno plastiko in ki kretajoče se ljudi spreminja v rezko gibajoče se lutke. Poleg tega osnovnega preobražanja vsebuje ta slog tudi rahlo simbolične elemente, neka svojska fantastika pa mu daje osebni, pirandellovski značaj, tako da se napol resnične odrske lutke često sprevrtačo v napol mehanične privide, ki so fantastični in skoraj pošastni.

Tako vrši Pirandello svojo misijo, razdirati preprosto in globoko vero v realni videz sveta, že s svojim oblikovanjem. A vrši jo tudi neposredneje, z razmišljanjem, z dokazovanjem in z brezprimerno ostrino svoje filozofske dialektike. In najtipičnejši primer te njegove volje je ravno igra »Kaj je resnica?«

Naslov te drame, bodisi slovenski, bodisi italijanski, namreč ne naznačuje približno njenega smisla, kakor tudi ni vprašanje po resnici nekega življenjskega dogodka, kakor na primer naslov nekega dela ruskega pisatelja Herzena »Kdo je kriv?«, marveč je točna oznaka smisla in vsebine te igre, ki ob nekem življenjskem primeru razpravlja o resnici sploh ter dokazuje, da resnice ni, oziroma da je resnica tisto, kar se nekomu zdi resnica. Z neznansko bistrumnostjo skonstruira Pirandello v tej drami, v kateri je spet obudil v življenje dramskega rezonerja Dumasa-sina, življenjski položaj neke rodbine, ki je nerazrešljiv in ki ostane nerešen, da ob njem duhovito in z mojstrsko dialektiko dokaže svojo tezo o resnici in da hkratu izpove ves miselni in čustveni sesedek svojih mučnih bojov za neprijemljivi in večno izmikajoči se privid resnice.

Njegovo izkustvo z resnico zazveni z vso svojskostjo že v eni izmed prvih besed njegovega rezonerja: »Vidim vas, kako se pehate in ženete, da bi dognali, kakšni so ljudje kot taki in stvari kot take, kakor da bi ti ljudje in stvari sami zase ne bili taki in taki.« Ali z drugo besedo, *kakor se vam zde*. To je njegova osnovna misel. Njena prva in nujna posledica je velika in modra strpnost, ki v teh nestrpnih in slepo fanatičnih časih spominja na plemenito miselnost starih humanistov: »Toda rečem vam, spoštujte tudi, kar gledajo in česar se dotikajo drugi, čeprav je popolnoma na-

sprotno tistemu, kar vidite in česar se dotikate vi!« Kakšno modro opozorilo današnjemu času in kakšen sodoben, duhovit protest zoper vse besne ideologije našega sveta, ki so obsedle človeške množice. Misel na to obsedenost ljudi in narodov se nedvomno skriva tudi v ironičnem in obupanem vzdihu, ki se izvije v tej igri njegovemu rezonerju, ko pravi: »Vsej deželi boste vrnili mir. Neko resnico hočejo. Saj ni važno — kakšno. Samo da bo resnična, kategorična!« Toda te besede niso samo ogorčenje nad človeško nespametjo, temveč tudi izpoved o vesoljni in nepomirljivi žeji človeškega srca po resnici, ki pa človeštvu, ali vsaj razumnemu človeštvu vedno znova odgovarja z besedami Pirandellove resnice: »Jaz sem tista, ki vi mislite, da sem.« Z besedami, ki jim pisatelj dostavlja samo: »Glejte, o gospoda, tako govori resnica.«

Tak je idejni smisel Pirandellove drame. Preko vse njene logike in dialektike ter preko vsega njenega grotesknega dogajanja pa je razlika melanholija neutešene žeje po resnici in nostalgija zavedne in misleče osebnosti, ki se čuti zaprto samo vase in brezupno izolirano od drugih osebnosti, zakaj človek je sam na svetu, resnica mu je zastrta in to tudi resnica o drugih ljudeh, celo o najbližjih. Človek je človeku privid, zato je v bistvu vsak popolnoma sam. Pirandellov rezoner si govori o tem pred zrcalom takole: »Takole iz oči v oči se prav dobro pozna. Nesreča je v tem, da te takega, kakor te vidim jaz, ne vidijo drugi! In v njih, dragi moj, kakšen si tam? — Privid, dragi moj, privid! In vendar, poglej te norce. Ne da bi se zanimali za privid, ki ga nosijo v sebi, tekajo polni radovednosti za prividi drugih!« In kakor v potrdilo tej svojevrstni izpovedi doživi rezoner po tem monologu naslednje s slugo, ki mu javi obisk. »Ali si popolnoma prepričan, da sem jaz res tisti, s katerim bi radi govorili ti dve gospe?« — »Hm, ne vem... Rekli sta, *gospejin brat*...« Za tega slugo, za tega blizkega človeka je — *gospejin brat*.

Ta občutek samotnosti in filozofske nostalgije se v tej drami družijo z izbrušeno logiko in duhovito dialektiko in še s fantastičnim, resnično-neresničnim prividom življenja v umotvoru, ki je globoka izpoved današnjega časa, nas vseh in posebej — bizarnega in fantastičnega Pirandellovega duha.

J. Vidmar.

Fran Lipah:

Predavanje

O prevratu je bila premiera Finžgarjeve »Verige«. Eno glavnih vlog je igral takrat igralec, ki je vzbujal splošno pozornost in vse mu je prerokovalo radi talenta veliko bodočnost.

Sedaj hodi po Ljubljani bradat mož, ki se je morda kdaj letos ustavil pred lepakom »Verige« in pogledal, kdo igra sedaj tisto vlogo — njegovo vlogo.

Gledališki čar, ki se ponavlja!

*

Zadnjič smo za igro »Dobrudžo« nabirali stare avstrijske uniforme. Prinesla je neka stara gospa, očitno obubožana in ki je imela nekoč lepše čase, bluzo kavalerijskega lajtnanta. Težko jo je odvila in ko so ji povedali, koliko bi dali zanjo, jo je stisnila kot otroka na prsi, nemo odkimala in urno odšla.

*

Kakor vidite sem spet začel anekdote praviti, meni se to še najlepše zdi — in vam tudi!

*

Ko sem zadnjič opozoril garderoberja, ki je iskal šivanko, da jo ima zabodeno na prsih v telovniku, jo je hitro izvlekel in rekel: »Saj meni ni nič, ampak doma bom še fantka pestoval, pa bi se mu lahko kam zadržla.«

Mislil je na sinčka — v gledališki garderobi — ob polu 11. zvečer — pred III. dejanjem!

Življenje je lepo!

Oni dan je rekla idealistka: če bi bila bogata, bi kupila vstopnice za ves teater in jih razdelila med revne dijake, delavce in barakarje.

To sanja samo revna idealistka!

*

Te dni sem čital, da je zapisal neki angleški časnik:

»Z nasiljem ni mogoče doseči trajne ureditve perečih vprašanj in vojne so nepotrebne, ker vojaške zmage ne vcepijo narodu nobenega prepričanja!«

Tudi mi bomo tako rekli:

»Orožje ne bo komandiralo prepričanja —
dnevna politika ne gledališča!«

*

Zdaj študiramo Cankarjeve »Hlapce«. To bo jubilej in morda še kaj več. Med skušnjo drugega dejanja, kjer premetava nadučitelj in Komar knjižnico ter se pogovarjata o Gregorčiču, Tavčarju, Cankarju in Tomažu Kempčanu, smo kar naenkrat obstali, zastrmeli nad Cankarjevim preroštvom se gledali in se nervozno smejali. Nekdo je omenil: »To je bil še več kot prerok.«

Cankar je šel preko odra kot strahoten opomin.

V pavzi smo govorili o naših starih igralcih in kar naenkrat — kakor bi Miklavž obiskal otroke — stopi med nas Danilo. »Otroci nekaj sem vam prinesel.« In nam je začel deliti tiskano pesmico, ki nam jo je poslal s podpisom naš nekdanji slavni ljubljanski karakterni igralec in operetni komik, na fronti oslepeli, vsem Ljubljancem še dobro znani Franta Bohuslav iz Prage. Naslov pesmi je »Jesen 1938«. Govori o češki tragediji in kliče nam vsem:

»Naš narod zopet slaven vstane!
Če pri drevesu samo vrh se zlomi,
drevo živi močno še v koreninah,
mladike nove spet požene
in nove liste v prvi spet pomladi!«

Ko smo se vračali na oder k »Hlapcem«, smo vsi mislili na Čeha in jaz sem si rekel, da bom tudi vam to povedal.

Govorjeno v januarju 1939.

(Konec.)

A. Slovenska dela uprizorjena od otvoritve gledališča dne 29. septembra 1918 do 15. januarja 1939

Sezona 1918/19.

| | Premiera | Predstav |
|---------------------------------------|---------------|----------------------------------|
| <i>Finžgar</i> : Divji lovec | 29. IX. 1918 | 10 |
| <i>Ogrinec</i> : V Ljubljano jo dajmo | 15. XI. 1918 | 5 |
| <i>Aškerc</i> : Nemški ne znajo | | |
| <i>Jurčič-Govekar</i> : Deseti brat | 7. XII. 1918 | 4 |
| <i>Špicar</i> : Pogumni Tonček | 15. XII. 1918 | 6 |
| <i>Cankar</i> : Kralj na Betajnovi | 17. XII. 1918 | 6 |
| <i>Cankar</i> : Jakob Ruda | 29. I. 1919 | 5 |
| <i>Jurčič</i> : Tugomer | 6. II. 1919 | 9 |
| | | (Otvoritev dramskega gledališča) |
| <i>Linhart</i> : Matiček se ženi | 18. II. 1919 | 3 (dij.) |
| <i>Finžgar</i> : Veriga | 1. IV. 1919 | 11 |
| <i>Cankar</i> : Lepa Vida | 13. V. 1919 | 2 (dij.) |
| <i>Funtek</i> : Tekma | 27. V. 1919 | 1 (dij.) |
| <i>Funtek</i> : Za hčer | 5. VI. 1919 | 4 |
| <i>Meško</i> : Na smrt obsojeni | 28. VI. 1919 | 3 |

V sezoni je bilo uprizorjenih 37 del z 224 predstavami; med temi 13 slovenskih del z 69 predstavami.

Sezona 1919/20.

| | Premiera | Predstav |
|--|---------------|----------|
| <i>Majcen</i> : Kasija | 15. X. 1919 | 6 |
| <i>Šorli</i> : Na pologu | 1. XII. 1919 | 10 |
| <i>Cankar</i> : Hlapci | 11. XII. 1919 | 11 |
| <i>Funtek</i> : Kristalni grad | 14. II. 1919 | 11 |
| <i>Cankar</i> : Pohujšanje v dolini Šentflorjanski | 20. V. 1919 | 7 |
| <i>Novačan</i> : Veleja | 12. VI. 1919 | 5 |

V sezoni je bilo uprizorjenih 33 del z 281 predstavami; med temi 6 slovenskih del s 50 predstavami.

Sezona 1920/21.

| | Premiera | Predstav |
|---|---------------|----------|
| <i>Cankar</i> : Za narodov blagor | 16. IX. 1920 | 7 |
| <i>Cankar</i> : Pohujšanje v dolini Šent-florjanski | 20. X. 1920 | 11 |
| <i>Kraigher</i> : Školjka | 15. I. 1921 | 8 |
| <i>Finžgar</i> : Razvalina življenja | 26. II. 1921 | 9 |
| <i>Kosec</i> : Mrakovi | 19. III. 1921 | 8 |

V sezoni je bilo uprizorjenih 27 del z 213 predstavami; med temi 5 slovenskih del s 43 predstavami.

Sezona 1921/22.

| | Premiera | Predstav |
|---|---------------|----------|
| <i>Finžgar</i> : Razvalina življenja | 2. X. 1921 | 1 |
| <i>Cankar</i> : Pohujšanje v dolini Šent-florjanski | 11. XII. 1921 | 10 |
| <i>Golia</i> : Peterčkove poslednje sanje | 25. XII. 1921 | 17 |
| <i>Tavčar-Borštnik</i> : Otok in struga | 26. IV. 1922 | 8 |

V sezoni je bilo uprizorjenih 28 del z 237 predstavami; med temi 4 slovenska dela s 36 predstavami.

Sezona 1922/23.

| | Premiera | Predstav |
|---|---------------|----------|
| <i>Cankar</i> : Pohujšanje v dolini Šent-florjanski | — | 1 |
| <i>Cankar</i> : Hlapci | 18. X. 1922 | 8 |
| <i>Cankar</i> : Romantične duše | 21. X. 1922 | 6 |
| <i>Cankar</i> : Kralj na Betajnovi | 11. XII. 1922 | 6 |
| <i>Golia</i> : Peterčkove poslednje sanje | — | 7 |
| <i>Medved</i> : Za pravdo in srce | 25. II. 1923 | 11 |
| <i>Tavčar-Borštnik</i> : Otok in struga | — | 2 |

V sezoni je bilo uprizorjenih 33 del z 225 predstavami; med temi 7 slovenskih del z 41 predstavami.

Sezona 1923/24.

| | Premiera | Predstav |
|--|--------------|----------|
| <i>Medved:</i> Za pravdo in srce | — | 1 |
| <i>Pregelj:</i> Azazelj | 1. X. 1923 | 7 |
| <i>Milčinski:</i> Mogočni prstan | 30. XI. 1923 | 18 |
| <i>Golia:</i> Peterčkove poslednje sanje | — | 4 |
| <i>Jalen:</i> Dom | 15. IV. 1924 | 9 |

V sezoni je bilo uprizorjenih 28 del z 227 predstavami; med temi 5 slovenskih del z 39 predstavami.

Sezona 1924/25.

| | Premiera | Predstav |
|---|---------------|----------|
| <i>Meško:</i> Pri Hrastovih | 23. X. 1924 | 9 |
| <i>Župančič:</i> Veronika Deseniška | 1. XII. 1924 | 17 |
| <i>Milčinski:</i> Mogočni prstan | — | 4 |
| <i>Remec:</i> Magda | 20. XII. 1924 | 7 |
| <i>Lab:</i> Pepeluh | 31. I. 1925 | 12 |
| <i>Golar:</i> Vdova Rošlinka | 20. II. 1925 | 15 |
| <i>Cankar:</i> Pohujšanje v dolini Šentflorjanski | 21. V. 1925 | 8 |

V sezoni je bilo uprizorjenih 27 del z 215 predstavami; med temi 7 slovenskih del z 72 predstavami.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Ali ste že pokusili bonbone,
čokolado in kekse od tvrdke

Bon-Bon

Če še niste, oglasite se na

Miklošičevi c. 30. Tel. 44-42
in ostali boste naš stalni odjemalec.

NAUMANN **Erika**



The Rex Co.

Ljubljana

Gradisce št. 10

Telefon št. 22-68

Kaj je resnica?

IGRA V TREH DEJANJIH. — SPISAL LUIGI PIRANDELLI. POSLOVENIL CIRIL KOSMAČ.

INSCENATOR: ING. ARH. E. FRANZ.

REŽISER: CIRIL DEBEVEC

| | |
|---|-------------------|
| Lamberto Laudisi | I. Levar |
| Gospa Frola | Maria Vera |
| Ponza, njen zet | M. Skrbinšek |
| Gospa Ponzova | V. Juvanova |
| Agazzi, svetnik | E. Gregorin |
| Gospa Amalija, njegova žena in sestra | M. Danilova |
| Dina, njuna hči | A. Levarjeva |
| Sirelli | F. Lipah |
| Gospa Sirellijeva | N. Gabrijelčičeva |
| Prefekt | E. Kralj |
| Centuri, komisar | L. Drenovec |
| Gospa Cinijeva | A. Rakarjeva |
| Gospa Nennijeva | P. Juvanova |
| Sluga pri Agazzijevih | L. Potokar |

Kraj: v glavnem pokrajstvu. — Čas: današnji.


Obleko g. Gregorina izdelala je krojačnica Tekavec Karol, Gradišče.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začetek ob 20.

Konec ob 22.

*Z najlepšimi modeli
in najboljšim delom*

 se priporoča

DAMSKA KONFEKCIJA

A. PAULIN

LJUBLJANA

Šelenburgova ulica št. 1

**Knjigarna
Kleinmayr & Bamberg**

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih

*

Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 16